

Wojciech CZERSKI

ORCID: 0000-0002-3951-5752. Dr, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Katedra Pedagogiki Resocjalizacyjnej, Instytut Pedagogiki; Zakład Pedagogiki Kultury, ul. Narutowicza 12, 20-004 Lublin; e-mail: wojciech.czerski@poczta.umcs.lublin.pl

---

NOWOCZESNY NAUCZYCIEL AKADEMICKI W DOBIE COVID-19

MODERN ACADEMIC TEACHER IN THE ERA OF COVID-19

Słowa kluczowe: Nowoczesne technologie, kształcenie na odległość, ankieta online, Moodle, MS Teams.

Keywords: Modern technology, distance learning, online survey, Moodle, MS Teams.

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wybrane nowoczesne rozwiązania, które mogą zostać wykorzystane przez nauczycieli akademickich nie tylko w czasach izolacji. Wielu z nich wykorzystuje nowoczesne technologie jedynie w podstawowym zakresie, takim jak obsługa poczty elektronicznej, czy przygotowanie prezentacji. Coraz częściej poszukują nowej wiedzy w zasobach elektronicznych, np. bazach naukowych dostępnych z ich kont bibliotecznych. W naukach społecznych wykorzystanie sieci internet do prowadzenia badań naukowych nie jest jednak popularne. Podobnie jest z wykorzystaniem Internetu do prowadzenia zajęć. Celem artykułu jest zaprezentowanie zarówno platform edukacyjnych, które każdy naukowiec może wykorzystać w pracy ze studentami, jak również platform, za pomocą których mogą oni prowadzić badania naukowe.

Abstract

The article presents selected modern solutions that can be used by academic teachers not only in times of isolation. Many of them use modern technologies only to a basic extent such as e-mail handling or preparing presentations. Increasingly, they look for new knowledge in electronic resources such as scientific databases available from their library accounts. In social sciences, however, the use of the Internet for scientific research is not popular. The same situation is with the use of the Internet for teaching. The aim of the article is to present both the educational platforms that every scientist can use in their work with students as well as the platforms through which they can do research.

Wstęp

Współczesna rzeczywistość wymaga od każdego człowieka nowego podejścia do codziennego funkcjonowania. Sytuacja związana z panującą pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 (COVID-19) jest trudna i wymaga od wszystkich wielu wyrzeczeń oraz dostosowania się. Podejmowane są również różnego rodzaju działania mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa. Jednym z nich jest realizacja pracy w formie zdalnej oraz ograniczenie stacjonarnego funkcjonowania wielu instytucji, w tym szkolnictwa wyższego.

W dniu 11 marca 2020 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał rozporządzenie ograniczające stacjonarne funkcjonowanie uczelni i zarekomendował w nim realizację zajęć dydaktycznych „z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość”¹. Zgodnie z tym rozporządzeniem oraz późniejszymi jego zmianami, wielu rektorów zdecydowało, że taki sposób funkcjonowania uczelni będzie trwał do odwołania. Wszystkie te działania podejmowane są w trosce o bezpieczeństwo zarówno studentów, jak i pracowników uczelni.

W obecnej rzeczywistości wiele działań podejmowanych przez nauczycieli akademickich może być utrudnionych. Prowadzenie zajęć online zależne jest zarówno od dostępnego oprogramowania, jak i samego Internetu. Trudności wynikają z faktu, że zbyt duże obciążenie serwerów i sieci powoduje spadek jakości transmisji audio-wideo oraz okresowy brak dostępu do usług sieciowych. Prowadzenie badań naukowych również może być w czasie pandemii utrudnione. Tu znowu z pomocą przychodzą technologie informacyjno-komunikacyjne.

Celem artykułu jest przybliżenie dostępnych na rynku rozwiązań umożliwiających realizację obu sfer działalności nauczycieli akademickich.

Narzędzia wspomagające kształcenie zdalne

Obecna sytuacja w kraju sprawiła, że większość nauczycieli akademickich prowadzi zajęcia online w sytuacji, gdzie jest to możliwe. Mimo tego, dla wielu z nich jest to nadal duża trudność. Przyczyn tego stanu może być wiele. Jedną z nich może być fakt, że w odróżnieniu od kształcenia tradycyjnego, podczas zajęć online, nie zawsze są oni w stanie je tak prowadzić, żeby widzieć studentów i ich reakcje na przekazywane treści. Nieraz zdarza się, że nauczyciel akademicki chcąc wcześniej nagrać wykład i jedynie umieścić go w sieci, mówi do

---

¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r., poz. 405).

czarnego ekranu swojego komputera, co może być dla wielu takich osób w dłuższym czasie frustrujące.

Z pomocą jednak przychodzą różne narzędzia wspomagające nauczanie zdalne. Wiele uczelni już z nich korzysta, jednak nie każdy pracownik zna je oraz ich możliwości. Poniżej zaprezentowane zostały najciekawsze – zdaniem autora – rozwiązania.

Platforma Moodle

Jedną z najpopularniejszych platform do kształcenia zdalnego jest utworzona w latach 90. XX wieku przez M. Dougiamas'a *Moodle*, które miało swoją oficjalną premierę dopiero w sierpniu 2002 roku². Nazwa jest akronimem od angielskiego *Modular Object-Oriented Dynamics Learning Environment*, co oznacza *Modułowe, zorientowane obiektowo dynamiczne środowisko nauczania*. Dostęp do niego możliwy jest poprzez każdą przeglądarkę internetową³.

Moodle jest zatem przykładem typowej platformy LMS, czyli systemu zarządzania nauczaniem, a jego podstawowa funkcja polega „na gromadzeniu materiałów dydaktycznych, ich organizowaniu i udostępnianiu odbiorcom przez Internet”⁴. Tego rodzaju podejście do kształcenia umożliwia wszystkim podmiotom niezależną w czasie i miejscu pracę zdalną. Jak podkreśla A. Molga „podstawą tej formy edukacji jest nauczanie polegające na samokształceniu pobierających wiedzę z wykorzystaniem dostarczonych materiałów dydaktycznych”⁵.

W.H. Rice zwraca też uwagę na to, że platformie Moodle przyświeca „idea socjalnego konstrukcjonizmu – wszyscy ludzie *konstruują* swoją wiedzę poprzez interakcje z innymi i z materiałami przeznaczonymi do nauczania”⁶.

Patrząc na te ogólne opisy platformy Moodle, zauważyć można, że jej celem oprócz wspomaganie procesu edukacji jest również budowanie pewnego rodzaju społeczności oraz relacji międzyludzkich. Umożliwiają to „liczne narzędzia wspomagające komunikację, związane z modułami aktywności, takie jak fora dyskusyjne, czaty, Wiki czy blogi”⁷.

Wśród narzędzi dostępnych na platformie Moodle zasługujących zdaniem autora na szczególną uwagę, znajdują się: *BigBlueButtonBN*, *Lekcja* oraz *Warsztat*.

---

² *History – MoodleDocs*, <https://docs.moodle.org/38/en/History> (dostęp: 11.05.2020 r.).

³ *Moodle*, Wikipedia, wolna encyklopedia, 2020.

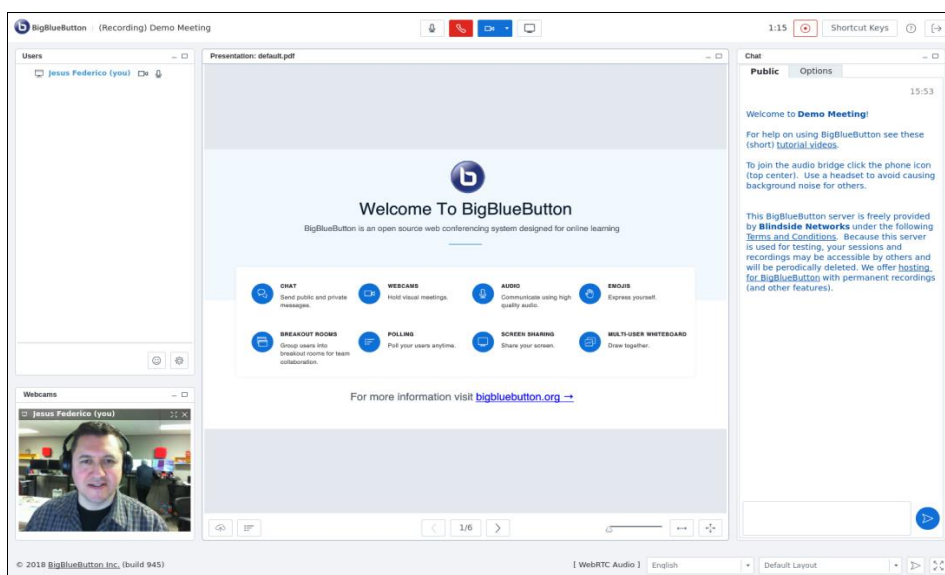
⁴ A. Molga, *Platformy e-learningowe oraz ich znaczenie dla procesu kształcenia*, „Dydaktyka Informatyki” 2015, t. 10, s. 135.

⁵ A. Molga, *Platformy e-learningowe – serwis internetowy o profilu dydaktycznym*, „Dydaktyka Informatyki”, 2015, t. 10, s. 141.

⁶ W.H. Rice, *Tworzenie serwisów e-learningowych z Moodle 1.9: poznaj możliwości Moodle'a i twórz jeszcze atrakcyjniejsze kursy internetowe*, Helion, Gliwice 2010, s. 15.

⁷ P. Brzózka, *Moodle dla nauczycieli i trenerów: zaplanuj, stwórz i rozwijaj platformę e-learningową: naucz się sam, by uczyć innych*, Helion, Gliwice 2011, s. 20.

Pierwsza z wtyczek, *BigBlueButtonBN* pozwala na stworzenie wirtualnego pokoju (rys. 1), w którym można prowadzić transmisje na żywo, wideokonferencje, webinaria itp. Dzięki temu podczas zajęć zarówno prowadzący, jak i słuchacze mogą w czasie rzeczywistym widzieć się i rozmawiać. Oprócz transmisji audio/wideo wtyczka ta oferuje „prezentacje z rozszerzonymi możliwościami tablicy – takimi jak wskaźnik, powiększanie i rysowanie – czat publiczny i prywatny, udostępnianie ekranu, zintegrowane VoIP z pomocą FreeSWITCH oraz wsparcie prezentacji dokumentów PDF oraz dokumentów Microsoft Office”⁸.

Rys 1. Widok okna wtyczki BigBlueButton

Źródło: Moodle plugins directory: *BigBlueButtonBN*, https://moodle.org/plugins/mod_bigbluebuttonbn (dostęp: 11.05.2020 r.).

Prowadząc swoje zajęcia z wykorzystaniem wtyczki *BigBlueButtonBN*, nauczyciel ma również możliwość:

- 1) monitorować i moderować sesje dla swoich kursów i grup (w razie potrzeby można zakończyć ją dla dowolnego słuchacza),
- 2) tworzyć niestandardowe wiadomości powitalne na czacie dla nowo założonych słuchaczy,
- 3) określić precyzyjnie, kiedy słuchacze mogą dołączyć do zajęć, a kiedy będzie to już niemożliwe,

⁸ *BigBlueButton* [w:] Wikipedia, 2020.

4) nagrywać całość zajęć, a następnie udostępnić je słuchaczom zapisanym na zajęciu⁹.

Drugim ciekawym rozszerzeniem na platformie Moodle jest moduł *Lekcja*. Jest on jednym z bardziej złożonych narzędzi. „Służy zarówno do publikacji materiałów, jak i weryfikacji stanu wiedzy uczestników kursu, dlatego możemy ją uznać za przypadek szczególny z pogranicza zasobu i aktywności Moodle. Posiada bardzo wiele opcji i ustawień, co bardzo często niepotrzebnie zniechęca prowadzących do stosowania tej aktywności w swoich kursach”¹⁰.

Moduł *Lekcja* składa się z połączonych ze sobą stron internetowych, które zawierają „trochę informacji i pytanie na temat materiału, który uczeń dopiero przeglądał. Pytanie jest wykorzystywane, aby sprawdzić, czy uczeń zrozumiał zagadnienie. Jeżeli tak, jest odsyłany do kolejnego zagadnienia. Jeśli nie, to zostanie przeniesiony do poprzedniej strony lub odesłany do strony z uzupełniającym materiałem”¹¹. Odpowiedzi udzielone przez słuchaczy mogą być punktowane, co będzie mieć wpływ na końcową ocenę z przedmiotu.

Złożoność modułu *Lekcja* pozwala na realizację wielu, niedostępnych w innych modułach możliwości, a wszystko dzięki jego zdolności adaptacyjnej. Dzięki temu narzędziu każdy wybór dokonywany przez uczniów może pokazywać inną odpowiedź/komentarz nauczyciela i wysyłać ucznia na inną stronę lekcji. W związku z tym podczas planowania modułu *Lekcja* można dostosować prezentację treści i pytań do każdego ucznia indywidualnie bez konieczności podejmowania dalszych działań przez nauczyciela¹².

Ostatnim szczególnie wartym uwagi jest moduł *Warsztat*. P. Brzózka uważa, że jest on „chyba najmniej intuicyjnym i najbardziej skomplikowanym rozwiązaniem spośród wszystkich dostępnych w ramach Moodle, ale na swój sposób jest też niepowtarzalnym narzędziem do przeprowadzania projektów i zajęć w grupach. Niestety, prowadzącego czeka sporo pracy związanej z organizacją e-warsztatów”¹³. Zdaniem W.H. Rice’a *Warsztat*, „to miejsce, w którym uczniowie mogą zobaczyć przykładowy projekt, przesłać swoje własne projekty i zobaczyć oraz ocenić projekty innych. Gdy nauczyciel wymaga, aby każdy uczeń ocenił pracę kilku innych uczniów, warsztaty stają się narzędziem służącym do wspólnej oceny”¹⁴.

---

⁹ BigBlueButtonBN – MoodleDocs, <https://docs.moodle.org/38/en/BigBlueButtonBN> (dostęp: 11.05.2020 r.).

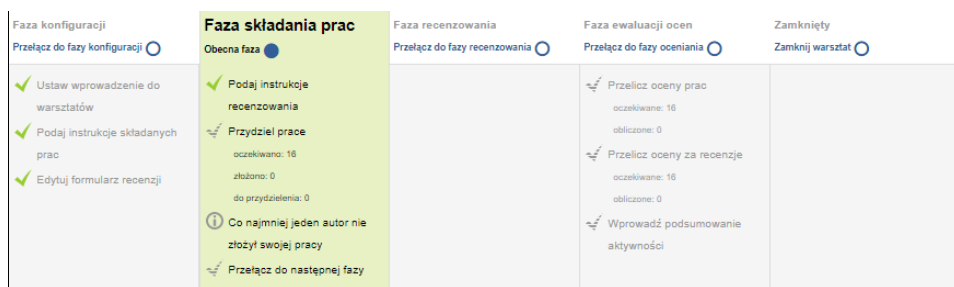
¹⁰ P. Brzózka, *Moodle dla nauczycieli i trenerów...*, s. 169.

¹¹ W.H. Rice, *Tworzenie serwisów e-learningowych z Moodle 1.9...*, s. 192.

¹² Lesson module – MoodleDocs, https://docs.moodle.org/2x/pl/Lesson_module (dostęp: 13.05.2020 r.).

¹³ P. Brzózka, *Moodle dla nauczycieli i trenerów...*, s. 261.

¹⁴ W.H. Rice, *Tworzenie serwisów e-learningowych z Moodle 1.9...*, s. 263.

Rys. 2. Fazy pracy z modułem *Warsztat*

Praca z modułem *Warsztat* składa się z pięciu faz zaprezentowanych na rys. 2. Są nimi:

1. *faza konfiguracji* – użytkownik ustawia tu wszystkie elementy związane z funkcjonowaniem warsztatu;
2. *faza składania prac* – słuchacze w tym momencie mają możliwość przesłać wykonane przez siebie prace, a prowadzący przydziela je innym uczestnikom w celu zapoznania się i późniejszej ich oceny;
3. *faza recenzowania* – słuchacze w tym momencie mają za zadanie ocenić przydzielone im prace kolegów według ustalonych przez prowadzącego kryteriów;
4. *faza ewaluacji oceny* – w tym momencie słuchacze już nie mogą ani zmieniać swoich prac, ani recenzji prac kolegów, a nauczyciel może wyliczyć ocenę dla poszczególnych osób;
5. *zakończenie* – po przejściu do tej fazy wystawione przez prowadzącego oceny trafiają do Dziennika ocen¹⁵.

Warto tu zauważyć, że moduł *Warsztat* w głównej mierze skoncentrowany jest na uczniach/słuchaczach, a rola nauczyciela sprowadzać się może jedynie do udostępniania im przykładów. Na koniec *Warsztatu* nauczyciel ma też możliwość opublikowania najlepszych (jego zdaniem) prac, co będzie dla ich autorów dodatkowym wyróżnieniem¹⁶.

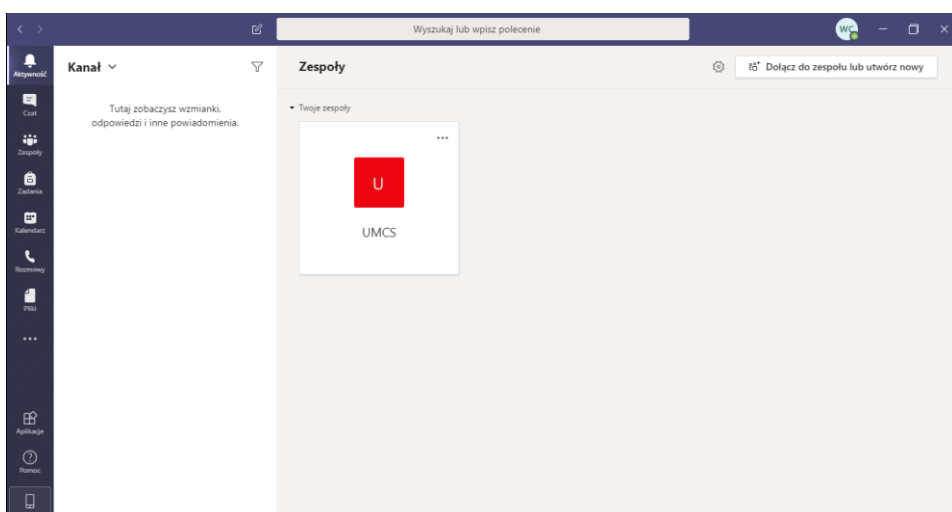
Microsoft Teams

Kolejnym ciekawym rozwiązaniem, które można z powodzeniem wykorzystać w edukacji jest Microsoft Teams (rys. 3). Jest to nic innego, jak usługa pierwotnie dostępna jedynie dla subskrybentów Office 365, a od lipca 2018 roku

¹⁵ Więcej [w:] *Workshop quick guide* – *MoodleDocs*, https://docs.moodle.org/38/en/Workshop_quick_guide (dostęp: 13.05.2020 r.).

¹⁶ *Workshop activity* – *MoodleDocs*, https://docs.moodle.org/38/en/Workshop_activity (dostęp: 13.05.2020 r.).

udostępniony za darmo wszystkim użytkownikom¹⁷. Pojawia się tu określenie *usługa*, a nie aplikacja, dla określenia, czym jest Teams, ze względu chociażby na fakt, że korzystać z niego można „zarówno poprzez przeglądarkę internetową, aplikację desktopową, jak i klienta zainstalowanego na urządzeniu mobilnym, pracującym pod kontrolą Androida czy iOS-a”¹⁸. Dzięki integracji Teams z innymi usługami, użytkownik otrzymuje narzędzie, za pomocą którego „może m.in. prowadzić konwersacje i wideospotkania, udostępniać pliki czy też wykorzystać aplikację do prowadzenia w niej projektów. Każda rozmowa oraz dokumenty, którymi wymieniają się członkowie zespołu w Microsoft Teams, są zapisywane w chmurze. Co więcej, jeśli są to pliki typu Word, Excel czy PowerPoint – Teams umożliwia ich edycję, bez konieczności przełączania się do którejkolwiek z wymienionych”¹⁹.

Rys. 3. Okno desktopowej wersji Microsoft Teams

Jak widać na rys. 3, MS Teams jest rozbudowaną usługą. Po lewej stronie znajduje się kilka zakładek, z których najważniejszymi są:

- *Aktywności* – wyświetlane są tu informacje o ostatnich konwersacjach, edytowanych plikach, zespołach itp.;
- *Czat* – typowy widok komunikatora internetowego;

¹⁷ *Microsoft Teams* [w:] *Wikipedia, wolna encyklopedia*, 2020.

¹⁸ *Co potrafi Teams?*, <https://www.chip.pl/2018/01/potrifi-komunikator-microsoft-teams/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

¹⁹ *Microsoft Teams – przewodnik po aplikacji (cz. I) – podstawowe informacje*, <https://nav24.pl/microsoft-teams-przewodnik-po-aplikacji-cz-i/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

- *Zespoły* – zakładka ta zawiera informacje o grupach, do których zapisany jest użytkownik;
- *Kalendarz* – widok kalendarza umożliwia w łatwiejszy sposób planować terminy spotkań za pośrednictwem Teams. Może on być zintegrowany z kalendarzem Outlooka;
- *Pliki* – znajdują się tu wszystkie pliki stworzone lub udostępnione przez użytkowników²⁰.

W kwietniu 2020 roku Microsoft wprowadził w Teams kilka nowych i ciekawych funkcji. Jedną z nich jest zamazywanie tła. Wówczas wyraźnie widać jedynie osobę mówiącą, a tło jest rozmyte. Kolejne to możliwość wgrania własnego tła. Umożliwiono również doinstalowanie dodatkowego oprogramowania i usług, które integrują się z Teams i rozszerzają jego funkcjonalność. Dzięki temu użytkownik otrzymuje bardziej wszechstronne i spersonalizowane narzędzie²¹.

Navoica

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego określając zalecenia dla uczelni odnośnie do kształcenia zdalnego zachęca również do skorzystania z platformy e-learningowej Navoica, która obsługiwana jest przez Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy²².

Platforma ta powstała w ramach konkursu *Navoica* ogłoszonego w 2017 roku przez MNiSW. Projekt został zrealizowany przez Fundację Młodej Nauki w 2018 roku. Uruchomienie platformy miało miejsce 30 października 2018 roku. Jak można przeczytać na stronie projektu: „Navoica to pierwsza platforma z nową formą kształcenia, jaką jest MOOC, w Polsce. Serwis tworzy sieć współpracy uczelni i innych uznanych podmiotów kształcących. Nowy ekosystem kształcenia online skupia: uczelnie, instytucje naukowe, biznes i organizacje pozarządowe”²³.

Termin MOOC został wymyślony przez Dave`a Cormier w 2008 roku w odniesieniu do kursu o nazwie „Connectivism and Connective Knowledge” organizowanego na University of Prince Edward Island w Kanadzie. Wzięło w nim udział 25 studentów tej uczelni i ponad 2200 osób niebędących studentami²⁴. Sam

---

²⁰ Więcej [w:] *Microsoft Teams – czyli co nowego w Office 365?*, <https://sii.pl/blog/microsoft-teams-czyli-co-nowego-w-microsoft/> (dostęp: 15.05.2020 r.); *Microsoft Teams – przewodnik po aplikacji (cz. I) – podstawowe informacje*.

²¹ *8 najlepszych funkcji w komunikatorze Microsoft Teams*, <https://blog.home.pl/2019/09/8-najlepszych-funkcji-w-komunikatorze-microsoft-teams/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

²² *MNiSW rekomenduje uczelniom nauczanie w systemie zdalnym*, <https://www.gov.pl/web/nauka/mnisw-rekomenduje-uczelniom-nauczanie-w-systemie-zdalnym> (dostęp: 16.05.2020 r.).

²³ *O projekcie – Navoica*, <http://navoica.edu.pl/o-projekcie> (dostęp: 16.05.2020 r.).

²⁴ A.M. Kaplan, M. Haenlein, *Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster*, „Business Horizons” 2016, t. 59, nr 4, s. 443.

skrót jest akronimem *Massive Open Online Course*, czyli *Masowy Otwarty Kurs Online*. To nic innego jak „kurs online otwarty dla nieograniczonej liczby uczestników, dostępny poprzez stronę internetową”²⁵. Z tego też względu kursy typu MOOC przeznaczone są dla wszystkich osób, niezależnie od tego, czy są studentami czy tylko są zainteresowani „nauką, zdobywaniem nowych kompetencji i umiejętności. Platforma edukacyjna pozwala na kształcenie przez całe życie – *lifelong learning* (LLL), jest darmowa i dostępna 24/7 z każdego miejsca na świecie. Jedynym warunkiem jest dostęp do internetu”²⁶.

Obecnie dostępnych na platformie Navoica jest 13 kursów, głównie z kategorii *nauki komputerowe*. Jednak Ministerstwo chce tę liczbę sukcesywnie powiększać. Do tego celu przeznaczono środki finansowe na konkursy organizowane przez NCBR, w ramach których wybrano 52 najlepsze projekty²⁷. Oprócz tego Ministerstwo powołało zespół ekspertów, których zadaniem jest między innymi wypracowanie zaleceń dla uczelni odnośnie do kształcenia zdalnego wykorzystującego do tego celu również platformę Navoica²⁸.

Prowadzenie badań online

Praca naukowa również doczekała się przejścia do świata wirtualnego na niespotykaną dotąd skalę. Dzieje się to zwłaszcza w naukach humanistycznych i społecznych, gdzie dotąd badania prowadzone były głównie metodą *papier-olówek*. Teraz w czasach pandemii, w czasie narodowej kwarantanny, chcąc prowadzić dalej badania, naukowcy z tych dziedzin musieli zmienić podejście do procesu badawczego. W tym celu można wykorzystać nowoczesne technologie, w tym badania wykorzystujące Internet. Niestety, wielu naukowców nie potrafi lub nie chce realizować badań w ten sposób, z tego też względu autor postara się przybliżyć sposoby prowadzenia tego typu badań oraz ewentualnych ich ograniczeń, dzięki czemu może chociaż część naukowców spróbować przeprowadzić badania online.

Poszukując sposobów realizowania badań z wykorzystaniem nowych technologii natrafić można na dwa skróty: *CATI* i *CAWI*. Pierwszy z nich to *Computer Assisted Telephone Interviewing*, czyli wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny. Jest to metoda zbierania informacji w ilościowych badaniach rynku

---

²⁵ *Masowy otwarty kurs online* [w:] *Wikipedia, wolna encyklopedia*, 2019.

²⁶ *Navoica – polska platforma typu MOOC – wzbogaci się o nowe kursy*, <http://nauka-wpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C77755%2Cnavoica-polska-platforma-typu-mooc-wzbogaci-sie-o-nowe-kursy.html> (dostęp: 16.05.2020 r.).

²⁷ Tamże.

²⁸ *MNiSW rekomenduje uczelniom nauczanie w systemie zdalnym*, <https://www.gov.pl/web/nauka/mnisw-rekomenduje-uczelniom-nauczanie-w-systemie-zdalnym> (dostęp: 16.05.2020 r.).

i opinii publicznych²⁹. Badania te przeprowadzane są najczęściej przez specjalistyczne firmy i pracownie badawcze, ze względu na wykorzystanie w tej metodzie specjalnego programu komputerowego. Asystuje on ankieterowi „przez cały czas trwania rozmowy. Program taki działa w sposób automatyczny – pracownicy na bieżąco, podczas rozmowy telefonicznej nanoszą odpowiedzi respondentów na gotowy scenariusz wyświetlający się na ich ekranie”³⁰. CAWI natomiast to *Computer Assisted Web Interview*, czyli wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW. Jest to nic innego jak technika „zbierania informacji w ilościowych badaniach (...), w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej”³¹. Ta metoda badawcza jest obecnie coraz bardziej popularna, dzięki czemu wykorzystywana jest nie tylko w badaniach marketingowych, ale także w badaniach naukowych³².

D. Kubinowski zauważa, że w naukach społecznych popularną techniką stała się *e-ankieta*. Według niego może ona być „zamieszczana w Internecie bądź rozsyłana za pomocą Internetu, do anonimowych respondentów”³³. Dystrybucja takich ankiet może być różna. Można je zamieścić na jakiejś stronie internetowej bądź też „rozesłać pocztą elektroniczną (zarówno w treści listu, jak i w załączniku), możliwe jest również wykorzystanie tak zwanych *PopUp’ów*, czyli dodatkowych wyskakujących okienek. Zdecydowanie najlepszym sposobem jest stworzenie kwestionariusza na stronie WWW. Taki wybór daje znacznie większe możliwości konstrukcji ankiety i procesu przeprowadzania badania i jego kontroli”³⁴. Ankiety umieszczone na stronach internetowych w porównaniu do tych rozsyłanych w formie maila (np. w załączniku) zapewniają dodatkowo pełną anonimowość, co w dzisiejszych czasach dla wielu osób jest kwestią kluczową. Zdaniem P. Siudy, coraz częściej stosowane są właśnie ankiety w formie stron WWW, niemniej jednak „niektórzy badacze w jednym badaniu łączą obydwie metody – wysyłają e-maile i tworzą kwestionariusze w HTML-u”³⁵.

Jak każdy sposób przeprowadzenia badań naukowych, tak i ankiety online mają swoje zalety i wady. Wśród najczęściej wymienianych zalet znajdują się:

---

²⁹ CATI [w:] *Wikipedia, wolna encyklopedia*, 2018.

³⁰ U. Niepewna, *Metoda CATI – wspierane komputerowo ankiety telefoniczne*, <https://www.webankieta.pl/blog/metoda-cati/> (dostęp: 18.05.2020 r.).

³¹ CAWI [w:] *Wikipedia, wolna encyklopedia*, 2017.

³² U. Niepewna, *Metoda CAWI – skąd wzięła się popularność ankiet internetowych?*, <https://www.webankieta.pl/blog/metoda-cawi/> (dostęp: 18.05.2020 r.).

³³ D. Kubinowski, *Możliwości zastosowania społecznych badań internetowych w konstruowaniu wiedzy pedagogicznej*, „Przegląd Badań Edukacyjnych” 2017, t. 2, nr 25, s. 337.

³⁴ D. Batorski, M. Olcoń-Kubicka, *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne*, „Studia Socjologiczne” 2006, t. 182, nr 3, s. 101.

³⁵ P. Siuda, *Kwestionariusze internetowe – nowe narzędzie badawcze nauk społecznych*, „Zeszyty Naukowe – Wyższa Szkoła Handlowa im. Bolesława Markowskiego w Kielcach” 2006, nr 2, s. 268.

oszczędność czasu, niższe koszty w porównaniu do ankiet tradycyjnych, automatyczne tworzenie macierzy odpowiedzi³⁶. Jako zaletę ankiet stworzonych za pomocą strony WWW, a najlepiej dedykowanych do tego stron (np. webankieta.pl), można uznać również funkcję odpowiadającą za automatyzację odpowiadania na ankiety. Chodzi tu konkretnie o „natychmiastowe filtrowanie tych grup respondentów, dla których dane pytania nie są przeznaczone, ale też o ułatwione udzielanie instrukcji. (...) Odnosząc się do zautomatyzowanych filtrów, podać można następujący przykład: jeśli na część pytań odpowiedzieć mają tylko mężczyźni, to osobom tej płci, po zaznaczeniu odpowiedniej opcji (pytanie metryczkowe o płeć), wyświetlają się tylko te pytania, na które powinny odpowiedzieć”³⁷.

Niestety, ta metoda rejestrowania badań nie jest wolna od wad. P. Siuda wyróżnia dwie najpoważniejsze: *brak reprezentatywności* oraz *niski odsetek odpowiedzi*³⁸. Co do pierwszej wady badań online, w pewnym sensie podważa ją M. Szpunar, która uważa, że coraz częściej „podaje się w wątpliwość hipotezę, iż ludzie poddani badaniom sondażowym mogą stanowić odzwierciedlenie jakiejś populacji. Earl Babbie zauważa, iż jeszcze do niedawna ten sam rodzaj krytyki dotyczył sondaży telefonicznych, których rzetelności nikt dzisiaj nie poddaje w wątpliwość”³⁹. Problem zwrotu odpowiedzi na ankiety elektroniczne niestety może być ogromny. K. Sobieszek zauważa, że „standardowy odsetek zwrotów w badaniu internetowym wynosi przeciętnie od 5 do 8 procent. Oczywiście wahania są tu bardzo duże. Znane są zarówno przykłady badań o odsetku zwrotów rzędu 75, jak i takie, gdzie odsetek ten nie sięga nawet procenta”⁴⁰.

Nigdzie nie zostało jednak stwierdzone, jaka jest przyczyna niskiego odsetku odpowiedzi na ankietę internetową. Niemniej jednak domniemywać można, że z jednej strony może być to spowodowane niechęcią potencjalnych respondentów do tego rodzaju badań, jak i formą samej ankiety. J.M. Zajac i D. Batorski zwracają uwagę, iż np. w przypadku ankiet rozsyłanych w załączniku lub treści wiadomości e-mail, „wielu respondentów nie weźmie udziału w badaniu, obawiając się otwarcia załącznika ze względu na wirusy i podobne zagrożenia lub wskutek problemów z formatem pliku. (...) Co więcej, otwarcie załącznika jest bardziej

---

³⁶ Por. D. Batorski, M. Olcoń-Kubicka, *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne...*, s. 103–105; P. Siuda, *Kwestionariusze internetowe – nowe narzędzie badawcze nauk społecznych...*, s. 269–270.

³⁷ P. Siuda, *Ankieta internetowa: zalety i wady – rekapitulacja* [w:] *Metody badań online*, red. P. Siuda, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016, s. 38.

³⁸ Tamże, s. 49–71.

³⁹ M. Szpunar, *Konstruowanie narzędzi do badań online na przykładzie serwisu eBadania.pl*, „e-mentor” 2007, nr 4(21), s. 14.

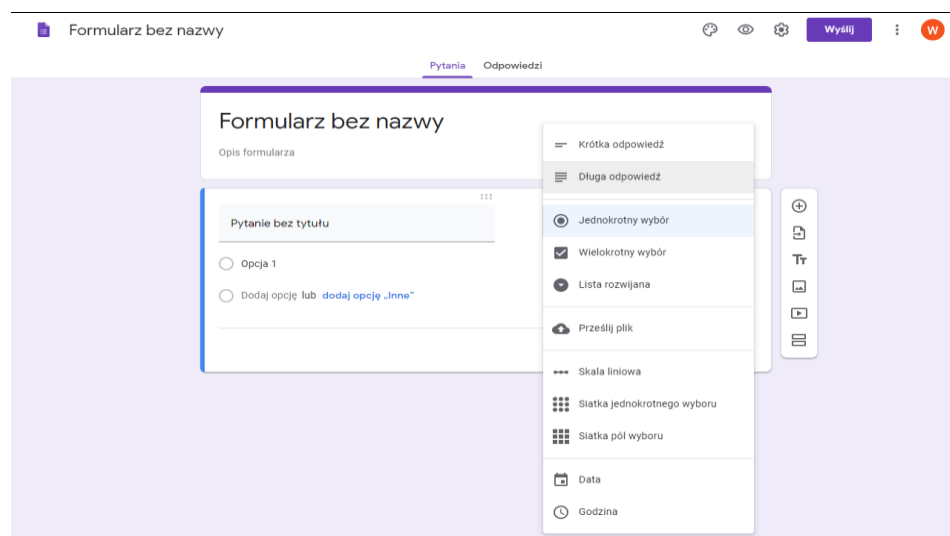
⁴⁰ K. Sobieszek, *Problem błędu braku odpowiedzi w badaniach internetowych* [w:] *Re: internet – społeczne aspekty medium: polskie konteksty i interpretacje*, red. Ł. Jonak i in., Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006, s. 368.

kłopotliwe i zazwyczaj zajmuje nieco więcej czasu niż wejście na podany adres strony internetowej. Ponadto w takim badaniu trudno zapewnić badanym anonimowość⁴¹. Z tego też względu znacznie lepiej jest przygotować ankietę jako stronę internetową i link do niej rozesłać do potencjalnych respondentów.

Jak widać z powyższych rozważań, chcąc realizować badania za pomocą Internetu, należy się liczyć z ich ograniczeniami. Niemniej jednak, jeśli ktoś nadal chce w ten sposób zrealizować swój projekt badawczy, do dyspozycji ma liczne platformy umożliwiające stworzenie takiej ankiety. Do najciekawszych – zdaniem autora – należą *Google Forms* oraz *webankieta.pl*.

Google Forms⁴²

Jest to platforma koncernu Google inc., która wchodzi w skład pakietu *GoogleDocs*. Google Forms (rys. 4) umożliwia zbieranie informacji od użytkowników za pomocą spersonalizowanej ankiety. Odpowiedzi są gromadzone automatycznie w arkuszu kalkulacyjnym, który aktualizowany jest w czasie rzeczywistym. W lipcu 2017 roku platforma otrzymała kilka nowych funkcji, między innymi *inteligentną weryfikację odpowiedzi*, która jest w stanie wykryć, czy wpisana odpowiedź jest poprawna, a kiedy nie jest, to respondent zostaje poproszony o jej poprawienie.

Rys. 4. Widok edytora Google Forms

⁴¹ J.M. Zając, D. Batorski, *Jak skłonić do udziału w badaniach internetowych: zwiększanie realizacji próby*, „Psychologia Społeczna” 2007, t. 2, nr 3–4(5), s. 237.

⁴² *Google Forms* [w:] Wikipedia, 2020.

Zaletą Google Forms jest fakt, iż jest to darmowe rozwiązanie. Nie jest ono jednak wolne od pewnych ograniczeń. Po pierwsze, umożliwia utworzenie 10 rodzajów pytań, wśród których znajdują się takie jak: jednokrotnego wyboru, wielokrotnego wyboru, siatka (macierz), jak i odpowiedź tekstowa – krótka i długa. Umożliwia również wyświetlenie całej ankiety na jednej stronie, jak również podział poszczególnych jej części na podstrony.

Webankieta

Jest to płatna platforma, umożliwiająca przygotowanie zaawansowanych ankiet. Umożliwia utworzenie niespełna 20 rodzajów pytań. Każde z pytań może być niezależnie od siebie konfigurowane zgodnie z potrzebami autora ankiety. Podobnie jak Google Forms, tak i webankieta.pl umożliwia podział ankiety na podstrony. Znajdują się tu pytania filtrujące, umożliwiające przejście pomiędzy stronami ankiety w zależności od udzielonej przez ankietowanego odpowiedzi. Jedną z najciekawszych, zdaniem autora, możliwości jest przygotowanie ankiety w kilku językach jednocześnie. W momencie kiedy badacz nie jest w stanie sam poradzić sobie z utworzeniem ankiety w systemie, wówczas może to zlecić ekspertom – „Zleć naszym ekspertom wprowadzenie Twoich ankiet do systemu Webankieta. Na podstawie Twojego kwestionariusza, dobierzemy odpowiednie typy pytań, skonfigurujemy ustawienia, logikę przejść i reguły wyświetlania, a następnie umieścimy gotowy kwestionariusz na Twoim koncie”⁴³.

Ciekawą funkcją jest dostosowanie ankiet do standardu WCAG. W jednym z poradników dostępnych na stronie można przeczytać, że „Webankieta pozwala na coś więcej niż tworzenie standardowych kwestionariuszy. Korzystając z możliwości naszego narzędzia możesz stworzyć ankietę dla osób niewidomych, czyli dostosowaną specjalnie do potrzeb tej grupy respondentów – umożliwiającą zarówno odczytanie informacji, jak i wypełnianie kwestionariusza”⁴⁴.

Zakończenie

Nie tylko teraz, ale i w przyszłości nauczyciele akademicy powinni otworzyć się na nowe formy kształcenia. To co teraz zostało przez nich stworzone i wypracowane, z powodzeniem mogą wykorzystywać w przyszłości łącząc zaję-

---

⁴³ *Funkcje platformy | Webankieta*, <https://www.webankieta.pl/funkcje-platformy> (dostęp: 18.05.2020 r.).

⁴⁴ *Ankiety dostępne dla osób niewidomych – Poradnik | Webankieta*, <https://www.webankieta.pl/poradnik/ankiety-dostepne-dla-osob-niewidomych/> (dostęp: 18.05.2020 r.).

cia tradycyjne z nowoczesnym przekazem online – czyli tzw. *blended-learning*. Da im to nowe możliwości, a studentom może dać dodatkowe korzyści.

Praca naukowa również przechodzi do świata wirtualnego. Coraz częściej naukowcy nie przesiadują już w bibliotekach przeglądając godzinami literaturę w poszukiwaniu materiałów do napisania swojego artykułu lub książki. Efektem tego było chociażby przekształcenie w Bibliotece Narodowej czytelnii przeznaczonej jedynie dla środowiska akademickiego na czytelnię dostępną dla wszystkich zainteresowanych.

To co dzieje się teraz w nauce można porównać z tym, co zauważa D. Kubinowski. Według niego wszystkie przemiany obserwowane w XXI wieku są konsekwencją rozwoju nowoczesnych technologii. Niestety, nadal stanowią one „wyzwanie dla metodologii i praktyki badawczej w naukach społecznych, w tym pedagogicznych. Większość aktualnych badaczy była socjalizowana w odmiennych warunkach kulturowych. Mimo intensywnych wysiłków nie są oni przeważnie w stanie osiągnąć poziomu rozumienia funkcjonowania Internetu i innych nowych mediów, który posiadają młodsze pokolenia od wczesnego dzieciństwa oswojane z najnowszymi technologiami informacyjnymi. Mimo to metodolodzy i badacze społeczni nie mają innego wyjścia, jak tylko otworzyć się koncepcyjnie i poznawczo na całość doświadczeń komunikacji społeczno-kulturowej współczesnego człowieka oraz dążyć do wypracowania i efektywnego stosowania adekwatnych metod ich poznawania w celu konstruowania nowej, niezmiernie pożądanej z naukowego i praktycznego punktu widzenia wiedzy humanistycznej, społecznej oraz pedagogicznej”⁴⁵. Z tego też względu przedstawiciele wszystkich nauk powinni więcej uwagi poświęcić wykorzystaniu nowoczesnych technologii podczas realizowania swoich projektów badawczych, w tym chociażby ankiety online.

Przedstawiciele nauk społecznych coraz częściej dostrzegają możliwości prowadzenia badań za pośrednictwem internetu. Niestety, nie zawsze podchodzą do tego w odpowiedni sposób. Nadal badacze starają się stworzyć ankiety idealnie odpowiadające ich wersjom papierowym. Niestety, nie zawsze jest to dobre podejście. Część badaczy stosuje również przestarzałe metody – wysyła ankietę w pliku Word lub PDF i prosi o odesłanie ich na swojego maila. Jak już zostało wcześniej zauważone, jest to metoda przestarzała, która stosowana była w czasach, kiedy Internet w Polsce był słabo rozwinięty. Teraz zdecydowanie lepszym podejściem jest przygotowanie ankiety w formie strony WWW.

Zaprezentowane w niniejszej pracy rozwiązania stanowią jedynie przykłady dostępnych na rynku platform wspomagających edukację zdalną oraz prowadzenie badań z wykorzystaniem elektronicznych środków przekazu.

---

⁴⁵ D. Kubinowski, *Możliwości zastosowania...*, s. 342.

Bibliografia

- Batorski D., Olcoń-Kubicka M., *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne*, „Studia Socjologiczne” 2006, t. 182, nr 3.
- Brzózka P., *Moodle dla nauczycieli i trenerów: zaplanuj, stwórz i rozwijaj platformę e-learningową: naucz się sam, by uczyć innych*, Helion, Gliwice 2011.
- BigBlueButton [w:] Wikipedia, 2020.
- CATI [w:] Wikipedia, wolna encyklopedia, 2018.
- CAWI [w:] Wikipedia, wolna encyklopedia, 2017.
- Google Forms [w:] Wikipedia, 2020.
- Kaplan A.M., Haenlein M., *Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster*, „Business Horizons” 2016, t. 59, nr 4.
- Kubinowski D., *Możliwości zastosowania społecznych badań internetowych w konstruowaniu wiedzy pedagogicznej*, „Przegląd Badań Edukacyjnych” 2017, t. 2, nr 25.
- Massowy otwarty kurs online [w:] Wikipedia, wolna encyklopedia, 2019.
- Microsoft Teams [w:] Wikipedia, wolna encyklopedia, 2020.
- Molga A., *Platformy e-learningowe – serwis internetowy o profilu dydaktycznym*, „Dydaktyka Informatyki” 2015, t. 10.
- Molga A., *Platformy e-learningowe oraz ich znaczenie dla procesu kształcenia*, „Dydaktyka Informatyki” 2015, t. 10.
- Moodle [w:] Wikipedia, wolna encyklopedia, 2020.
- Rice W.H., *Tworzenie serwisów e-learningowych z Moodle 1.9: poznaj możliwości Moodle'a i twórz jeszcze atrakcyjniejsze kursy internetowe*, Helion, Gliwice 2010.
- Siuda P., *Ankieta internetowa: zalety i wady – rekapitulacja* [w:] *Metody badań online*, red. P. Siuda, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016.
- Siuda P., *Kwestionariusze internetowe – nowe narzędzie badawcze nauk społecznych*, „Zeszyty Naukowe – Wyższa Szkoła Handlowa im. Bolesława Markowskiego w Kielcach” 2006, nr 2.
- Sobieszek K., *Problem błędu braku odpowiedzi w badaniach internetowych* [w:] *Re: internet – społeczne aspekty medium: polskie konteksty i interpretacje*, red. Ł. Jonak i in., Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006.
- Szpunar M., *Konstruowanie narzędzi do badań online na przykładzie serwisu eBadania.pl, „e-mentor”* 2007, nr 4(21).
- Zajac J.M., Batorski D., *Jak skłonić do udziału w badaniach internetowych: zwiększanie realizacji próby*, „Psychologia Społeczna” 2007, t. 2, nr 3–4(5).

Akty normatywne

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r., poz. 405).

Netografia

- 8 najlepszych funkcji w komunikatorze Microsoft Teams, <https://blog.home.pl/2019/09/8-najlepszych-funkcji-w-komunikatorze-microsoft-teams/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

Ankiety dostępne dla osób niewidomych – Poradnik | Webankieta, <https://www.webankieta.pl/poradnik/ankiety-dostepne-dla-osob-niewidomych/> (dostęp: 18.05.2020 r.).

BigBlueButtonBN – MoodleDocs, <https://docs.moodle.org/38/en/BigBlueButtonBN> (dostęp: 11.05.2020 r.).

Co potrafi Teams?, <https://www.chip.pl/2018/01/potrafi-komunikator-microsoft-teams/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

Funkcje platformy | Webankieta, <https://www.webankieta.pl/funkcje-platformy> (dostęp: 18.05.2020 r.).

History – MoodleDocs, <https://docs.moodle.org/38/en/History> (dostęp: 11.05.2020 r.).

Lesson module – MoodleDocs, https://docs.moodle.org/2x/pl/Lesson_module (dostęp: 13.05.2020 r.).

Microsoft Teams – czyli co nowego w Office 365?, <https://sii.pl/blog/microsoft-teams-czyli-co-nowego-w-microsoft/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

Microsoft Teams – przewodnik po aplikacji (cz. I) – podstawowe informacje, <https://nav24.pl/microsoft-teams-przewodnik-po-aplikacji-cz-i/> (dostęp: 15.05.2020 r.).

MNiSW rekomenduje uczelniom nauczanie w systemie zdalnym, <https://www.gov.pl/web/nauka/mnisw-rekomenduje-uczelniom-nauczanie-w-systemie-zdalnym> (dostęp: 16.05.2020 r.).

Moodle plugins directory: BigBlueButtonBN, https://moodle.org/plugins/mod_bigbluebuttonbn (dostęp: 11.05.2020 r.).

Navoica – polska platforma typu MOOC – wzbogaci się o nowe kursy, <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C77755%2Cnavoica-polska-platforma-typu-mooc-wzbogaci-sie-o-nowe-kursy.html> (dostęp: 16.05.2020 r.).

Niepełna U., *Metoda CATI – wspierane komputerowo ankiety telefoniczne*, <https://www.webankieta.pl/blog/metoda-cati/> (dostęp: 18.05.2020 r.).

Niepełna U., *Metoda CAWI – skąd wzięła się popularność ankiet internetowych?*, <https://www.webankieta.pl/blog/metoda-cawi/> (dostęp: 18.05.2020 r.).

O projekcie – Navoica, <http://navoica.edu.pl/o-projekcie> (dostęp: 16.05.2020 r.).

Workshop activity – MoodleDocs, https://docs.moodle.org/38/en/Workshop_activity (dostęp: 13.05.2020 r.).

Workshop quick guide – MoodleDocs, https://docs.moodle.org/38/en/Workshop_quick_guide (dostęp: 13.05.2020 r.).